Obstipácia u dojčiat a batoliat

Zverejnené: 24. februára 2023 | Autor: Ing. Mária Lamparská

Obstipácia u dojčiat a batoliat je ochorenie, ktoré sa veľmi často rieši v ambulanciách pediatrov. Jej definícia u dojčiat je veľmi zložitá, pretože sa im tráviaci trakt vyvíja a frekvencia defekácie je tak odlišná. Rozdiel v množstve defekácie závisí taktiež od toho, či je dieťa dojčené alebo je kŕmené umelou mliečnou formulou. Dojčené deti mávajú stolicu častejšie ako deti kŕmené umelou mliečnou výživou, konzistencia stolice je taktiež redšia u dojčených detí. Nie je to však pravidlo, aj dojčené deti mávajú stolicu len niekoľkokrát za týždeň bez toho, aby mali zápchu.

Keďže dojčatá nevedia rozprávať, diagnostika zostáva často len na prejavoch správania dieťaťa a konzistencie stolice. Rodič by si mal všímať ako sa dieťa spáva, či je plačlivé, kŕčovito vykopáva nožičky, odmieta mlieko či príkrmy, či je prítomná tuhá konzistencia stolice. O zápche u dojčiat hovoríme aj vtedy, ak je interval stolice menej ako 2x za týždeň.

Prejavom zápchy u dojčiat do 9 mesiacov je aj mäkká stolica, napätie, plač a sčervenanie tváre počas defekácie, prípadne špinenie z rekta. Často býva prítomná aj bolesť pri defekácii, zadržiavanie stolice a krv

v stolici svetlo červenej farby spôsobená poranením zvierača pri vyprázdňovaní. Jeden z prejavov zápchy je aj nechutenstvo či stolica veľkého objemu po dlhšom vynechaní defekácie.

U detí, starších ako rok, je možné akceptovať aspoň 3 stolice za týždeň bez prítomnosti iných vyššie spomínaných ťažkostí. Zadržiavanie stolice býva spojené aj s núteným odplienkovaním alebo stresom z defekácie mimo domu.

Typy obstipácie

1. akútna zápcha – vzniká náhle a trvá niekoľko dní, často samovoľne odznie.
2. chronická zápcha – delí sa na funkčnú (syndróm dráždivého čreva IBS 95 %) a symptomatickú.

Príčiny funkčnej zápchy sú dedičné faktory, ďalej diétne, psychosociálne a biologické faktory.
Veľký podiel na jej vzniku má stres. Jeden z prejavov funkčnej zápchy je fekálna retencia – zadržiavanie stolice, čím sa zahusťuje jej obsah.

Príčiny symptomatickej zápchy (tzv. Hirschsprungova choroba) sú celiakia, potravinové alergie, hypotyreóza, helminózy, neurologické ochorenia či anomálie chrbtice v lubosakrálnej oblasti.

Pri dojčatách, ktoré sú výhradne kŕmené mliekom, bývajú príčinou zápchy aj **stres, nedostatok tekutín** (u dojčiat kŕmených umelou mliečnou formulou alebo dojčené deti, ktoré nie sú dojčené na požiadanie a dostatočne dlho), **nevhodne zvolená umelá mliečna formula** (s obsahom palmového oleja, ktorý obsahuje pre dojčatá ťažko stráviteľný 1-sn a 3-sn palmitát. Tak ostáva veľké množstvo nerozloženej kyseliny palmitovej, ktorá sa viaže na vápnik a vytvára tzv. palmitátové mydlá, čím sa znižuje vstrebanie minerálov a lipidov. Zároveň dochádza k vzniku tuhej stolice. Materské mlieko obsahuje 2-sn palmitát, ktorý je dobre vstrebateľný a stráviteľný, avšak ak je matka v chronickom strese alebo má z inej príčiny zvýšenú hladinu kortizolu v krvi, napríklad podráždením tráviaceho traktu, tak sa znižuje koncentrácia 2-sn palmitátu v mlieku, čo môže byť príčinou zápchy), **nedostatok vlákniny** (preto je dôležité, aby umelá mliečna výživa obsahovala vlákninu (FOS, GOS), materské mlieko obsahuje vlákninu), **nedostatočná motilita tráviaceho traktu**, **prechod na nočník** (psychologické faktory). Podľa najnovších štúdií stojí za **poruchou črevnej motility nedostatok sérového vitamínu D**. **Črevná disbióza,** teda narušenie probiotickej črevnej mikroflóry, vedie k vzniku zápchy a to vplyvom narušenia účinku probiotických baktérií na nervový, imunitný a endokrinný systém. Doteraz však žiadna štúdia nepotvrdila účinok konkrétneho probiotika na liečbu zápchy, čo je spôsobené špecifickosťou probiotických baktérií, dávkou probiotík, pohlavím pacienta alebo vekom. Spomedzi probiotických kmeňov preukázal *Bifidobacterium lactis* priaznivý účinok hlavne na výsledok frekvencie defekácie, zatiaľ čo probiotiká *Lactobacillus casei Shirota* zlepšili viaceré symptómy zápchy a konzistenciu stolice spolu so zvýšenou frekvenciou defekácie. Účinok probiotík však zlepšuje podávanie vlákniny a zdravý životný štýl (strava, pohyb).

Pri zavádzaní príkrmov býva zápcha prejavom **potravinovej alergie či celiakie** alebo **nevyzretosti tráviaceho traktu na strávenie danej potraviny**.

Liečba

Liečba závisí od príčiny ochorenia. Ak je príčinou nevhodne zvolená umelá mliečna formula, tak sa odporúča zmeniť typ formuly (bez obsahu palmového oleja, s obsahom vlákniny FOS, GOS, bez obsahu laktózy – 30% detí so zápchou trpia intoleranciou laktózy, hypoalergénna mliečna formula), podporiť pitný režim, príjem vlákniny (inulín), diétne opatrenia (ovocie, zelenina a obmedziť sladkosti), zabezpečiť dostatok pohybu, masáže, variť čaj z rumančeka kamilkového, suplementácia vitamínu D, medikamentózna liečba laxatívami, zvážiť psychologickú

terapiu (autizmus, ADHD), návštevu endokrinológa či detský chirurga.

Mechanizmus účinku vlákniny v liečbe zápchy

Mechanizmus účinku spočíva v stimulovaní rastu prirodzených probiotických baktérií rodu *Bifidobacterium spp.* a *Lactobacillus spp.* v hrubom čreve tým, že poskytujú týmto baktériám zdroj živín. Zároveň baktérie produkujú fermentáciou prebiotík (vlákniny) metabolity ako sú mastné kyseliny s krátkym reťazcom (napríklad butyrát). Zvýšená produkcia mastných kyselín s krátkym reťazcom inhibuje rast patogénných mikroorganizmov difúziou cez bakteriálnu membránu a znižujú ich cytoplazmatické pH akumuláciou organických kyselín. Produkcia butyrátu taktiež znižuje pH prostredia v tenkom čreve. Taktiež dochádza k zmene črevnej motility stimuláciou kontrakcie hladkých svalov hrubého čreva. Produkcia mastných kyselín s krátkym reťazcom taktiež pôsobí protizápalovo v črevnej sliznici, stimuluje sekréciu látok na enteroendokrinných bunkách, ktoré podporujú motilitu čriev. Z prebiotík má najlepší účinok na frekvenciu defekácie inulín.

Avšak u niektorých zdravých jedincov bolo v štúdií od Liu et al., (2017) zistené, že po podávaní FOS a GOS po dobu 14 dní nastalo zníženie baktérií produkujúcich butyrát, čo môže spôsobovať vznik zápchy.

Liečba chronickej funkčnej zápchy u dojčiat a batoliat

Liečba chronickej zápchy patrí do rúk lekára, ktorý nastaví dávky laxatív. Ak dieťa nemá prejavy zápchy po dobu 1 mesiaca, tak sa dávky laxatív začnú znižovať.

U dojčiat starších ako 6 mesiacov sa najčastejšie používa polyetylénglykol (makrogolum 4 000) v úvodnej dávke 1,5 g/kg za deň počas 3 až 6 dní a následne sa dávka znižuje na 0,5 g/kg za deň. Výhody tejto látky sú, že sa nevstrebáva, je nenávyková a pôsobí osmoticky, a tým zmäkčuje stolicu.

U dojčiat do 6 mesiacov je liekom prvej voľby laktulóza, čo je osmoticky pôsobiaci nevstrebateľný disacharid. Nevýhodou je možný vznik meteorizmu.

Liečba akútnej zápchy laxatívami

Glycerínové čípky (neodporúča sa aplikovať dlhšie ako týždeň), klystír, polyetylénglykol.

Ing. Mária Lamparská